

INSTITUT ZA RATARSTVO I POVRTARSTVO
NOVI SAD

SEMENARSTVO
NOVI SAD

DAN POLJA PŠENICE I JEČMA

NOVI SAD, 15. JUN 1995

PROIZVODNJA PŠENICE I JEČMA U 1994/95. GODINI

Dr M.Malešević, Dr S.Stamenković, Dr R.Jevtić

Predstojeća žetva očekuje se sa najvećom neizvesnošću u poslednjoj deceniji na ovim prostorima. Nivo proizvodnje strnih žita u tri prethodne godine je značajno opao, zbog neadekvatne tehnologije i suše tokom proleća. Osiromašena poljoprivreda nije bila u stanju da prati promene u državi, nastale uvođenjem nepravednih ekonomskih sankcija, poremećaj pariteta cena sopstvenih prema industrijskim proizvodima. Posebno se to odnosi na repromaterijal koji direktno utiče na obnavljanje ratarske proizvodnje: hemijska sredstva za zaštitu bilja, gorivo, mineralna đubriva, rezervni delovi itd. Smanjenje prinosa pšenice i ječma, zbog umanjenih ulaganja u proizvodnju, kontinuirano pogoršava položaj primarne proizvodnje. Pa ipak, proizvodnja pšenice se po zasejanim površinama održava na potrebnom nivou. Iskustvo nalaže da je za ratarsku proizvodnju, njenu organizaciju i održavanje pravilne plodosmene, neophodna zastupljenost strnina na 28-35% oraničnih površina u Srbiji. Sušne godine idu u prilog većoj zastupljenosti strnina u strukturi setve. Na žalost nemogućnost izvoza pšenice (brašna, preradjevina od njega i sl.) veštački stvara osećaj hiper produkcije pšenice, što država koristi za depresirane cene. Začarani krug može razbiti samo izvoz pšenice. Za to se moraju iskoristiti sve mogućnosti, kako bi se mogla zasnovati nova proizvodnja u narednoj, 1995/96. godini.

STANJE PŠENICE I JEČMA I TEHNOLOGIJA PROIZVODNJE U 1994/95. GODINI

Setveni period: Ovogodišnja proizvodnja pšenice zasnovana je u još težim ekonomskim uslovima nego prethodne, 1993/94. godine. Nedostatak pogonskih goriva, mineralnih đubriva i rezervnih delova za poljoprivrednu mehanizaciju bio je još izraženiji. Primarna ratarska proizvodnja, materijalno i ekonomski potpuno iscrpljena, ostala je bez povoljnih kredita za zasnivanje proizvodnje.

Planirane površine za setvu pšenice u 1994/95 g. su smanjene u odnosu na prethodnu godinu. Planom je predviđeno da se u Srbiji zaseje 780.000 ha pod ozimom pšenicom, od čega u Vojvodini 300.000 ha (društveni i privatni sektor po 150.000 ha), 400.000 ha u centralnom području Srbije, a 80.000 ha na Kosovu i Metohiji. Predviđeno je da se

zaseje i 37.000 ha ozimog ječma. Plan je na nivou Republike prebačen za oko 50.000 ha kod pšenice (u Vojvodini je zasejano oko 400.000 ha, a u centralnom području Srbije oko 350.000 ha).

Vremenski uslovi tokom navedenog perioda nisu bili naročito povoljni. Padavine su bile neravnomerne u prostoru i vremenu, iako ih je bilo na nivou višegodišnjeg proseka. Svi predusevi su sazreli ranije nego uobičajeno, zbog viših temperatura i suše tokom leta. U tom periodu je bio izražen problem nedostatka goriva. Vlada Srbije obezbedila je 10 l/ha dizel goriva za ubiranje useva i setvu, a ostatak su morali nabaviti sami proizvođači na crnom tržištu. Sve to je veoma usporilo setvu, tako da je u prvoj dekadi oktobra zasejana mala površina. Obrada i priprema zemljišta za setvu bila je otežana zbog suše, a zasejana pšenica je sporije i neujednačenije nicala. Pšenica je sejana do polovine decembra 1994.g. Na žalost, na oko 50% svih zasejanih površina upotrebljeno je nedeklarisano seme.

Razvoj useva tokom zime tekao je normalno i kod kasnije zasejanih useva, jer su temperature bile više od prosečnih. Zbog toga su ozime strnine izgledale sasvim dobro po izlasku iz zime, nicanje je bilo potpuno, a sklopovi i razvojna faza useva povoljni (osim njiva napadnutim sitnim glodarima).

Mineralna ishrana: Problemi su nastali u toku prihranjivanja. Tokom jeseni osnovna doza NPK hraniva je upotrebljena jedva na 10% zasejanih površina (nedostatak đubriva i visoka cena). Utvrđeno je, na bazi analiza zemljišta, da nedostaje oko 60 kg/ha čistog N za normalan razvoj useva. Azotnih hraniva nije bilo dovoljno na tržištu, jer fabrike nisu imale neophodne sirovine i pogonska goriva. Uz to, veliki broj posrednika u trgovini đubrivima uticao je da njihova cena bude dvostruko viša od fabričke. Posebno ružnu sliku odavale su fabrike mineralnih hraniva neisporučujući odgovarajući kvalitet i sadržaj hranljivih elemenata.

Prihranjeno je oko 30% površina u potrebnoj meri i na vreme. Na oko 30% površina pod pšenicom je uneta simbolična količina N, a oko 40% je ostalo neprihranjeno. Rezultat svega učinjenog se vrlo brzo mogao videti. Čim je pšenica počela intenzivnije da usvaja NPK-hraniva, pojavili su se simptomi gladovanja. Relativno povoljni vremenski uslovi u periodu I - V mesec, umanjili su nepovoljne efekte nedovoljne ishrane useva. Pšenica, pa i ječam, su odbacivali bočne izdanke, a broj plodnih klasaka znatno se smanjio.

Klasanje ozimih strnina nastupilo je kasnije no prethodne godine zbog nešto nižih temperatura tokom aprila i početkom maja. Tokom maja palo je između 40 i 80 l/m² kiše, što je dobro došlo usevima. Pri kraju maja i početkom juna pšenica se nalazila u fazi formiranja, a ozimi ječam u fazi nalivanja zrna. Jare strnine započele su formiranje zrna.

Zaštita useva strnih žita protiv štetočina izvodjena je tokom jeseni i proleća, a protiv korova u prolećnom periodu. Do početka juna nije bilo potrebno preduzimati nikakve mere zaštite protiv bolesti.

Još tokom avgusta - septembra 1994.g. skrenuta je pažnja proizvođačima na potrebu preventivnog suzbijanja imaga žitnog bauljara, pre no što su ženke odložile jaja. Suzbijanje imaga i larvi tokom jeseni u Vojvodini obavljeno je na oko 4.000 ha, odnosno 1% od ukupno zasejanih površina. Tokom proleća zaštita protiv larvi obavljena je na manjim površinama društvenog sektora. Medjutim, nešto većih šteta bilo je na privatnim parcelama.

Za razliku od žitnog bauljara, daleko veći problem, kako na društvenim tako i privatnim parcelama, predstavljali su sitni glodari, odnosno poljski miševi. Tokom jeseni počeli su praviti oštećenja odmah nakon setve, odnosno unošenja semena u zemlju, da bi se to nastavilo i nakon nicanja useva. Štete su se manifestovale u vidu kružnih fleka ili oaza sa brojnim rupama, odnosno otvorima. Tokom jesenje - zimskog perioda zaštita protiv sitnih glodara na pšenici i ječmu u Vojvodini izvedena je na oko 130.000 ha, ili 30% od zasejanih površina. Smatra se da je to trebalo biti uradjeno na najmanje 50-60% površina. Iz tih razloga, bilo je značajnih oštećenja, što će se svakako odraziti na prinos. U prolećnom periodu obavljen je ponovni pregled svih površina i uradjeno korektivno suzbijanje. Tamo gde je uradjena pravovremena i kompletna zaštita sačuvan je sklop, a time i prinos. Na žalost, gde nije uradjeno tako, doći će do manjih ili većih, a negde čak i značajnih podbačaja u prinosu. U preko 80% slučajeva za suzbijanje glodara korišćeni su cinkfosfid mamci spravljani u sopstvenoj režiji.

Obzirom na situaciju koja je bila sredinom maja, može se očekivati pojava žitne pijavice i žitnih stenica na nivou iz prethodnih par godina, a to znači da će se prva štetočina suzbijati samo na manjim površinama. Sredinom maja zapažena je i pojava žitnog savijača (*Cnephasia pascuana*) na širem prostranstvu no što je to bilo zabeleženo prethodne godine.

Što se tiče bolesti, može se reći da su nakon setve i nicanja vladali veoma povoljni uslovi za ostvarivanje primarnih infekcija obligatnih parazita *Erysiphe graminis tritici* i *Puccinia recondita tritici* na pšenici i *Erysiphe graminis hordei* i *Puccinia hordei* na ječmu. Ne treba zanemariti ni upotrebu nedeklarisanog semena i stalnu opasnost od pojave bolesti koje se njime prenose.

Blaga zima bez snega i niskih temperatura omogućila je da obligatni paraziti prezime na novoposejanim usevima u stadijumu micelije, odnosno uredostadijumu (micelija i uredospore). Stoga se mogao i očekivati rani napad obligatnih parazita. U prvoj dekadi marta 1995. godine,

registrovani su prvi simptomi pepelnice i lisne rdje na pšenici i ječmu. Na donjim listovima zapažena je masovna pojava gljive *Septoria tritici*, prouzrokovача sive pegavosti lista pšenice. Obilaskom terena krajem marta, registrovani su slabi intenziteti zaraze obligatnih parazita na pšenici i ječmu, dok je intenzitet zaraze *Septoria tritici* bio najjači na ranim rokovima setve i osetljivim genotipovima pšenice. Na ječmu, pored obligatnih parazita, zapažena je masovna pojava gljive *Drechslera sorokiniana*, prouzrokovача truleži korena i stabla i pegavosti lista, kao i gljive *Ustilago spp.*, prouzrokovача gari, što upućuje na nedovoljnu efikasnost korišćenih fungicida za tretiranje semena.

Suzbijanje korova, na žalost, nije obavljeno na svim površinama gde je to bilo neophodno. Uglavnom su finansijske mogućnosti bile ograničavajući faktor. Poseban problem biće kod semenskih useva, gde nije sprovedena adekvatna zaštita protiv značajnih korovskih vrsta.

ZAKLJUČAK

Na osnovu iznetih činjenica moglo bi se zaključiti sledeće:

- Ovogodišnja proizvodnja pšenice i ječma zasnovana je isključivo ličnim odricanjem proizvođača;
- Iako su mnoga ulaganja u proizvodnju redukovana, njena cena će biti visoka jer su repromaterijali bili skuplji;
- Zbog izostanka prihranjivanja i unošenja potrebnih količina NPK hraniva neće biti iskorišćena ova relativno povoljna godina za proizvodnju pšenice. Dalje iscrpljivanje zemljišta može naneti nesagledive posledice za njegov potencijal u budućnosti;
- Zaštita od štetočina i korova nije obavljena u potrebnom obimu, što će se u pojedinim područjima značajno odraziti na prinos.

NAPOMENE PRED ŽETVU

Ostalo je vrlo malo vremena do početka žetve. Potrebno bi bilo maksimalno dobro pripremiti oko 7000 kombajna i isto tako dobro organizovati žetvu. Najviši prinos pšenice je pri kraju voštane zrelosti, kada je vlažnost zrna oko 20-22%. Posle tog perioda prinos opada, naročito ako u punoj zrelosti bude obilnijih padavina. Probleme treba očekivati sa smeštajem roda 1995.g. pa se i o tome mora povesti računa, odnosno da se priručni magacinski prostori blagovremeno pripreme za prijem pšenice. Treba očekivati i probleme sa kvalitetom zrna sa aspekta mlinarsko-pekerske industrije. Pravi kvalitet zrna naše sorte mogu ispoljiti tek pri potpunoj obezbedjenosti NPK-hranivima. Eventualne izvozne kontingente treba obezbediti kod proizvođača koji su uspeli da održe adekvatan nivo tehnologije proizvodnje.